

---

## Helsingin Diakonissalaitos osana suomalaisen yhteiskunnan historiaa

**Jyrki Paaskoski: Ihmisen arvo. Helsingin Diakonissalaitos 150 vuotta. Edita 2017. 453 s.  
ISBN 978-951-37-7121-8.**

Helsingin Diakonissalaitos aloitti toimintansa nälkävuonna 1867 pienenä kulkutautisairaalana ja sisarko-

tina, jossa nuorten naisten oli mahdollista kouluttautua hätää kärsivien auttajiksi, diakonissoiksi. Kuluneiden 150 vuoden aikana laitos on kulkenut pitkän matkan luterilaisesta sisaryhteisöstä monikulttuuriseksi ja -uskontoiseksi yhteiskunnalliseksi konserniksi, joka tuottaa monipuolisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Vaikka diakonissalaitoksen toiminta on siten laajentunut, sen arvopohjana on edelleen kristillinen lähimmäisenrakkaus, joka kiteytyy kreikan kielen sanassa *diakonia*, palveleminen.

Dosentti Jyrki Paaskoski on saanut tehtäväkseen Helsingin Diakonissalaitoksen historian kirjoittamisen. Hänen teoksensa *Ihmisen arvo: Helsingin Diakonissalaitos 150 vuotta* lähtee rohkeasti liikkeelle: Paaskosken pyrkimyksenä on tarjota uusi, yhteiskuntahistoriallinen näkökulma diakonissalaitoksen historiaan. Tältä osin kirja siis poikkeaa professori ja piispa Erkki Kansanahon kirjoittamasta laitoksen 100-vuotishistoriasta, jossa diakoniatyötä tarkasteltiin kirkon ja sisälähetyksen näkökulmasta. Paaskosken tavoitteena on sitoa Helsingin Diakonissalaitoksen tarina osaksi laajempaa suomalaisen yhteiskunnan tarinaa ja tutkia, miten diakonissalaitos on omista arvólähtökohdistaan reagoanut yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin. Hän ottaa myös kantaa professori Kansanahon ja myöhemmin dosentti Mikko Malkavaaran ryhmittelemiin suomalaisen diakoniatyön käännekohtiin ja niiden merkitykseen. Aineistonaan Paaskoski on käyttänyt pääasiassa Helsingin Diakonissalaitoksen oman arkiston materiaalia.

Kirjoittajan kunnianhimoinen tavoite täyttyy komeasti. Jyrki Paaskoski sijoittaa Helsingin Diakonissalaitoksen syntyvaiheet osaksi 1800-luvun lopun aatteellista, sosiaalista ja poliittista miljöötä ja kartoittaa tämän jälkeen kiinnostavasti diakonissalaitoksen ja sen sisarten roolia muuttuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjoittaja nostaa esiin niin laitoksen sisäisiä kuin sen ulkopuolisiakin tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet diakonissalaitoksen kehitykseen.

Esimerkinä mainittakoon haaste, jonka modernisoituva palkkatyöyhteiskunta ja naisten asemassa tapahtuneet muutokset asettivat Helsingin Diakonissalaitoksen edustamalle patriarkaaliselle sisarkotijärjestelmälle. Sisarkodin diakonissat eivät nimittäin saaneet itse päättää sijoituspaikkaansa. Lisäksi suurin osa heidän palkastaan meni laitoksen kassaan. Nämä tekijät heikensivät Helsingin Diakonissalaitoksen kiinnostavuutta nuorten naisten silmissä ja synnyttivät laitoksen sisällä jatkuvia muospaineita. Toisaalta sisarkoti saattoi edustaa diakonissoille turvaa ja pysyvyyttä esimerkiksi sotavuosien kaltaisina vaikeina aikoina. Paaskoski seuraa pitkän linjan kädenväntöä sisarkotijärjestel-

män vastustajien ja sen puolustajien välillä aina 1950-luvun viimeisiin vuosiin, jolloin järjestelmä viimein lakautettiin. Tässä yhteydessä olisi voinut olla hedelmällistä tarjota lukijoille vielä hieman enemmän taustatietoa sukupuolittuneen työnjaon problematiikasta ja naisten ammatillisten mahdollisuuksien kehittämisestä 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa.

Kirjan arvoa lisää se, että Paaskoski ei tyydy ainoastaan sijoittamaan Helsingin Diakonissalaitosta Suomen kontekstiin, vaan käsittelee diakoniaa ylijarjaisena pohjoiseurooppalaisena ilmiönä, joka sai eri maissa hieman toisistaan poikkeavia käytännön sovelluksia. Tähän liittyen kirjoittaja nostaa esiin Helsingin Diakonissalaitoksen yhteydet muihin Pohjoismaihin, Saksaan ja Venäjään niin instituution kuin yksittäisten henkilökontaktienkin tasolla. Hän huomioi myös muutokset, joita poliittisten tilanteiden vaihtelut aiheuttivat näihin suhteisiin.

Aiemmassa tutkimuksessa suomalaisen diakoniatyön historiassa on nähty neljä päävaihetta, joita erottavat toisistaan tietyt käännekohtat: ensinnäkin vuonna 1944 voimaan astunut kirkkolain lisäys, jonka seurauksena laitოსdiakoniasta siirryttiin lopullisesti seurakuntadiakoniaan, toiseksi vuoden 1972 kansanterveyslaki, joka siirsi diakonissojen sairaanhoidolliset tehtävät yhteiskunnalle ja pakotti diakonissalaitokset määrittelemään toimintakenttensä uudelleen, sekä kolmanneksi 1990-luvun alun lamavuodet, jotka avasivat diakoniatyölle uusia näköaloja.

Yhtäältä Jyrki Paaskoski huomioi nämä saranakohdat, jotka ovat jossain määrin myös ohjanneet teoksen rakennetta, vaikkakin esimerkiksi vuoden 1918 sotaa ja toista maailmansotaa käsitellään erillisinä alalukuihin. Toisaalta kirjoittajan yhteiskuntahistoriallinen tutkimusote mahdollistaa kehityskulkujen pitkien juurten esiin tuomisen, jolloin käännekohtat eivät välttämättä näyttäytyä äkillisinä muutoksina vaan liukumina, mikä lieneekin luontevampi lähestymistapa. Paaskoski osoittaa vakuuttavasti, että laitოსdiakonian kritiikki oli alkanut jo vuosikymmeniä ennen vuotta 1944. Vastavasti 1990-luvun alun lama hänen mukaansa ei suinkaan toiminut lähtölaukauksena Helsingin Diakonissalaitoksen uusille diakoniaprojekteille, vaan pelkästään vauhditti jo 1980-luvulla alkanutta työtä mm. päihdeongelmaisten ja asunottomien parissa.

Paaskosken kirja osoittaa, että Helsingin Diakonissalaitoksen taipaleella on kausia, joina se on kulkenut sosiaalisen työn eturintamassa, mutta myös jaksoja, joina se on jäänyt tai jättäytyntyrjään kehityksestä. Pitkän aikavälin tarkastelu paljastaa myös sulkeutuvia ympyröitä: Paaskoski nostaa esiin näkemyksen, jonka

mukaan 1990-luvun alun laman seurauksena osa ihmisistä putosi yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle niin, että tilanne vastasi tässä mielessä 1800-luvun lopun oloja. Kummassakin tilanteessa diakoniatyö löysi nopeasti oman paikkansa kaikkein hädänalaimpien auttajana. Tällaisia havaintoja lukuun ottamatta kirjan lähihistoriaan sijoittuva osuus on muun sisällön rinnalla näköalaton, minkä kirjoittaja mainitseekin johdannossa. Ajallinen etäisyys esimerkiksi 2000-luvun vaihteen tapahtumiin on vielä niin lyhyt, että syiden ja seurausten analysoimiselle ei juuri jää tilaa, vaan esitys jää helposti nimien ja tapahtumien luetteloksi.

Helsingin Diakonissalaitoksen historiaan liittyvät keskeiset toimijat ja taustavoimat – rahoittajat, johtajat ja johtajattaret – saavat Jyrki Paaskosken kirjassa paljon tilaa. Heidän taustojaan, elämänkulkuaan, motiivejaan ja persoonallisuuttaan koskevat kuvaukset tekevät omalta osaltaan diakonissalaitoksen historiasta elämänmakuisen. Toisaalta tavalliset rivisisaret saavat luvan pysytellä suurimmaksi osaksi varjoissa. Paaskoski toteaa, että vastoin laitoksen perustajien toiveita diakonissan ammatista ei koskaan tullut säätyläisammattia ja että valtaosa diakonissalaitokselle hakeutuneista oppilaista oli suomenkielisten talonpoikien ja torpparien tyttäriä. Esimerkiksi 1930-luvun lopussa diakonissalaitoksen oppilaiden pohjakoulutustaso oli keskimäärin heikompi kuin Helsingin kaupungin sairaanhoitajakoulun oppilailla, joista suurin osa oli ylioppilaita tai vähintään keskikoulun käyneitä. Tässä valossa olisi ollut erittäin mielenkiintoista nähdä tarkempi tilastollinen analyysi diakonissalaitoksen sisarten taustoista – olisihan se palvellut laajemmin myös varhaisia naisammattajeja koskevaa tutkimusta.

Kirjoittaja mainitsee johdannossa olevansa kiinnostunut diakonissojen kutsumuksesta eli tekijöistä, joiden perusteella naiset hakeutuivat opiskelemaan ja työskentelemään diakonissalaitokselle. Tässä kirjoittajaa ovat inspiroineet erityisesti professori Pirjo Markkolan (*Synti ja siveys*, 2002) ja kuraattori Eeva Hurskaisen (*Sisar Linan tyttäret*, 1992) tutkimukset. Jyrki Paaskoski pyrkii myös analysoimaan diakonissojen kutsumuksen ja diakonissalaitoksen välistä suhdetta eri aikoina, erityisesti sotien aiheuttamissa kriisitilanteissa. Vaikka itse kutsumuksen käsitteen problematisointi jää tässä kirjassa hieman ohueksi, yksittäisten sisarten kokemukset tarjoavat kiehtovan ruohonjuuritason näkökulman niin suuriin kriiseihin kuin arjen auttamistyöhönkin. Ne antavat lukijalle mahdollisuuden todeta itse ne ristiriitaisuudet, joita ilmeni ajoittain sisarten ja heidän edustamansa instituution välillä.

Kaiken kaikkiaan *Ihmisen arvo: Helsingin Diakonissalaitos 150 vuotta* on mukava teos, jonka raikas ulkoasu ja runsas kuvitus tekevät siitä houkuttelevan. Esimerkiksi diakonissalaitoksesta vuosikymmenten varrella otetut ilmakuvat havainnollistavat hyvin laitoksen kasvua ja muutosta. Parasta on kuitenkin Jyrki Paaskosken kirjan tuore sisältö: diakonissalaitoksen historia todella toimii vaihtoehtoisena tapana tutustua suomalaisen yhteiskunnan historiaan.

JOHANNA ANNOLA, FT  
TAMPEREEN YLIOPISTO